

Archeologienota Sint-Pieters-Leeuw Zuunkouter

Verslag van Resultaten

Bert ACKE en Maarten BRACKE

15-2-2017

Titel: Archeologienota Sint-Pieters-Leeuw - Zuunkouter

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke en Maarten Bracke

Projectcode bureauonderzoek: 2017B170

Intern projectnummer: 2017.002

Locatiegegevens: Sint-Pieters-Leeuw, Zuunkouter

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 143946 en Y: 164751; X: 143830 en Y: 164712

Kadastergegevens: Sint-Pieters-Leeuw, afdeling 2, sectie E, perceel nr. 258A3 (deel), 258P, 258W2, 259M2, 259R2 (deel), 259S2 (deel) en 266L9 (deel) (zie figuur 5)

Topgrafische kaart: zie figuur 3

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Patrick Borms (contactpersoon initiatiefnemer)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Zelzate, 15/02/2017

© Maarten Bracke, Leegstraat 170, 9060 Zelzate. Wij aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANEDE WERKEN	8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	9
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	9
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	11
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	14
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	15
2.4. HISTORISCHE SITUERING	17
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	23
3. SYNTHESE	25
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	25
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	25
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	26
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	27
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	27
4. SAMENVATTING	30
5. BIBLIOGRAFIE	31
6. BIJLAGES	32

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Sint-Pieters-Leeuw - Zuunkouter, waarbij de totale oppervlakte van de percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaarde gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied, de directe omgeving en van de gemeente Sint-Pieters-Leeuw in het algemeen werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, in hoofdzaak archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie wordt gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast wordt in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en worden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen wordt afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

1.3.5. Selectie bronnen

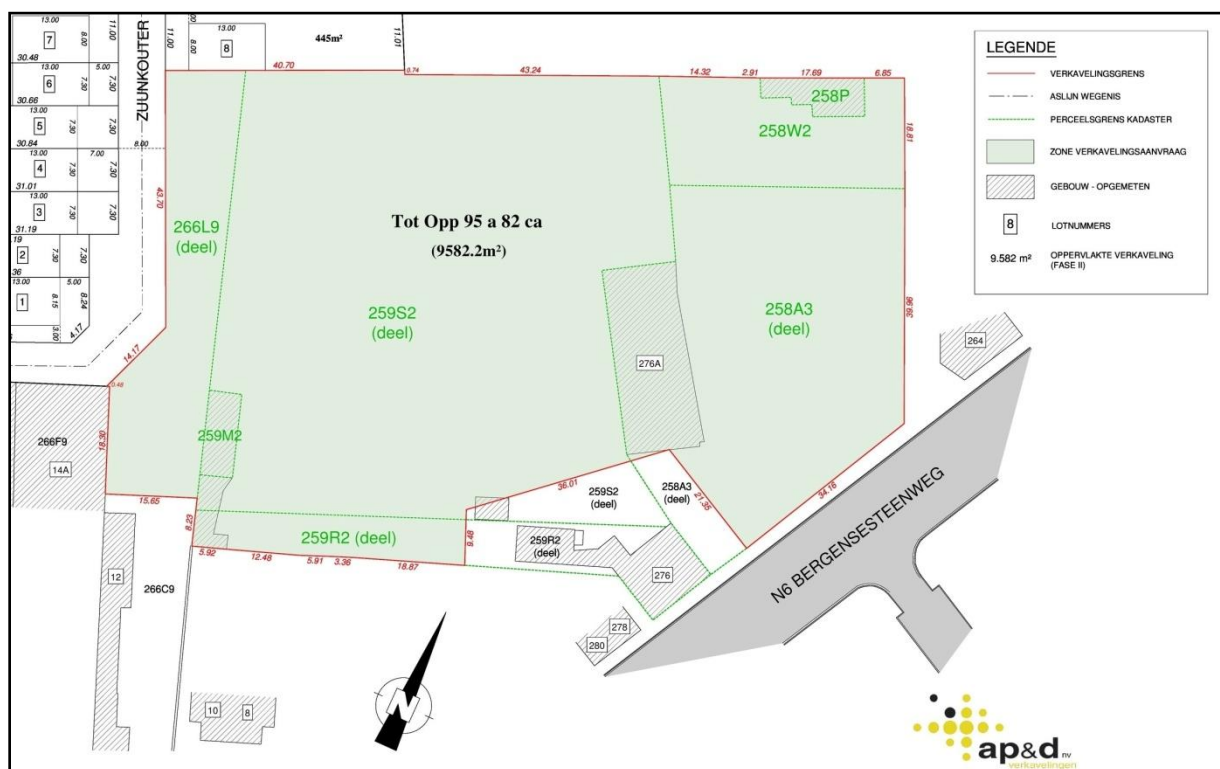
De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site buiten de kern van een landelijke gemeente, niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

Het terrein sluit aan op de Zuunkouter in het westen en de N6 Bergensesteenweg in het oosten. De totale oppervlakte van het terrein bedraagt 9582,2m². Het overgrote deel, ca. 6500m², van het terrein is onbebouwd en momenteel in gebruik als weiland met enkele verspreide bomen. Dit deel komt voornamelijk overeen met de perceelnummers 266L9 en 259S2 in het westelijke deel van het plangebied.

Het oostelijke deel is nog bebouwd met één groot centraal gebouw (ca. 380m²) met langs de oostelijke zijde een ruime parking (ca. 2000m²). Ten noorden van de parking, in de noordoostelijke hoek van het plangebied, bevindt zich nog een tweede gebouw (ca. 200m²). In de zuidwestelijke hoek bevindt zich op het kadasterplan nog een derde structuur van ca. 250m² die reeds afgebroken werd.

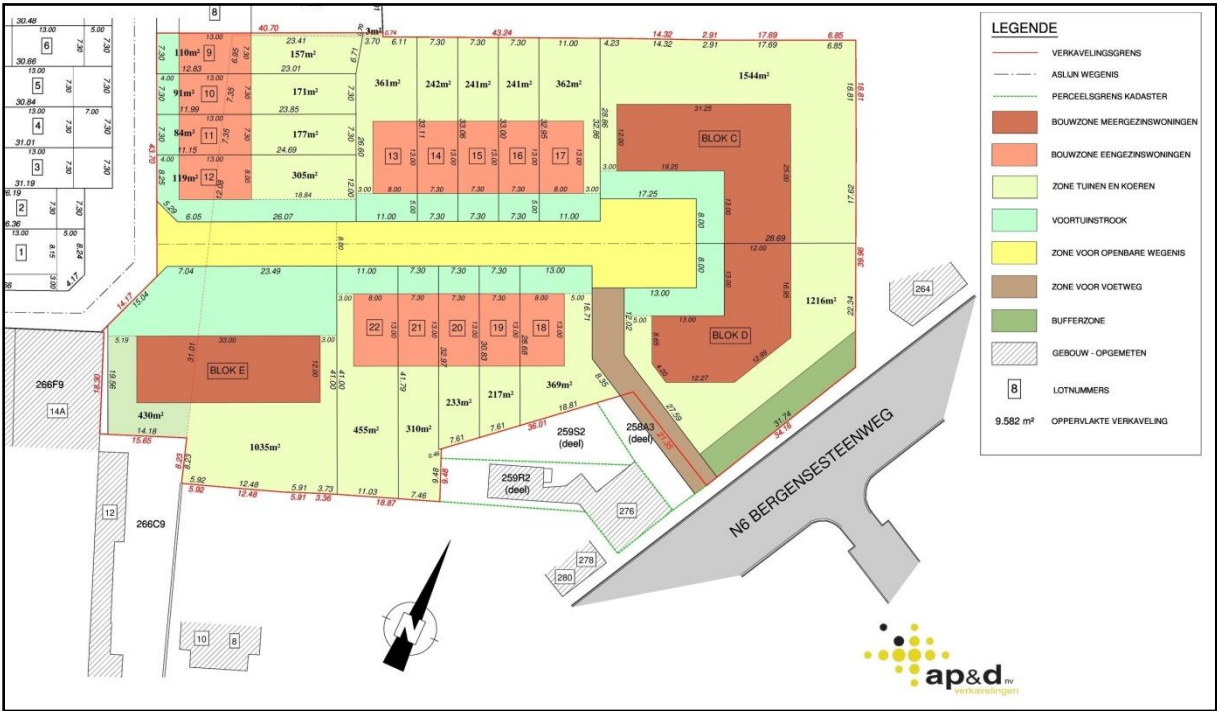

Figuur 1 Uitsnede van het grondplan 'Bestaande toestand' (bron: initiatiefnemer).

2.2.
Geplande werken

De geplande werken omvatten in eerste instantie enkele voorbereidende werken waaronder het slopen van de bestaande gebouwen, het rooien van de bomen en het verwijderen van de verhardingen van de parking.

Aansluitend zal het terrein ingedeeld worden in 17 loten, waaronder twee blokken van vijf rijwoningen (lot 13 t.e.m. 17 en lot 18 t.e.m. 22), één blok van vier rijwoningen (lot 9 t.e.m. 12) en drie grote blokken: Blok C (1544m²), Blok D (1216m²) en Blok E (1465m²). De rijwoningen hebben een grootte van 7,3 of 8m bij 13m met perceeloppervlaktes tussen 157 en 455m². De blokken zullen dienst doen als meergezinswoningen. In het westen sluit het plangebied aan op een reeds ontwikkelde verkaveling aan de Zuunkouter. Het toekomstige lot 9 sluit bijvoorbeeld aan op het reeds gebouwde lot 8. Centraal in het plangebied wordt een nieuwe wegnis voorzien die in het westen aansluit op de Zuunkouter en in het oosten eindigt ter hoogte van blok C en D. Vanaf het eindpunt wordt een voetweg voorzien richting de Bergensesteenweg. Bijkomend worden de nodige nutsleidingen en rioleringen voorzien. Ter hoogte en parallel aan de Bergensesteenweg wordt een smalle bufferzone voorzien.

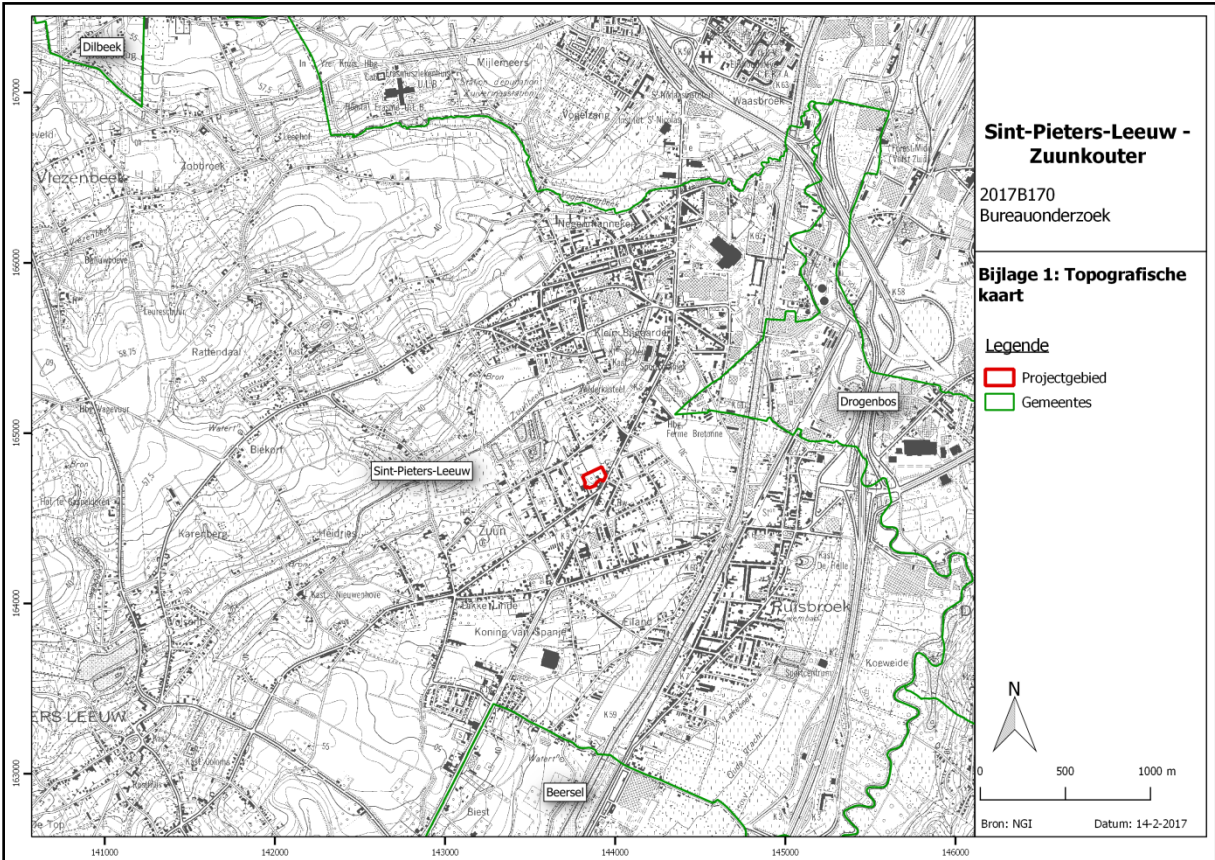

2.3.
Landschappelijke ligging

2.3.1.
Topografische situering

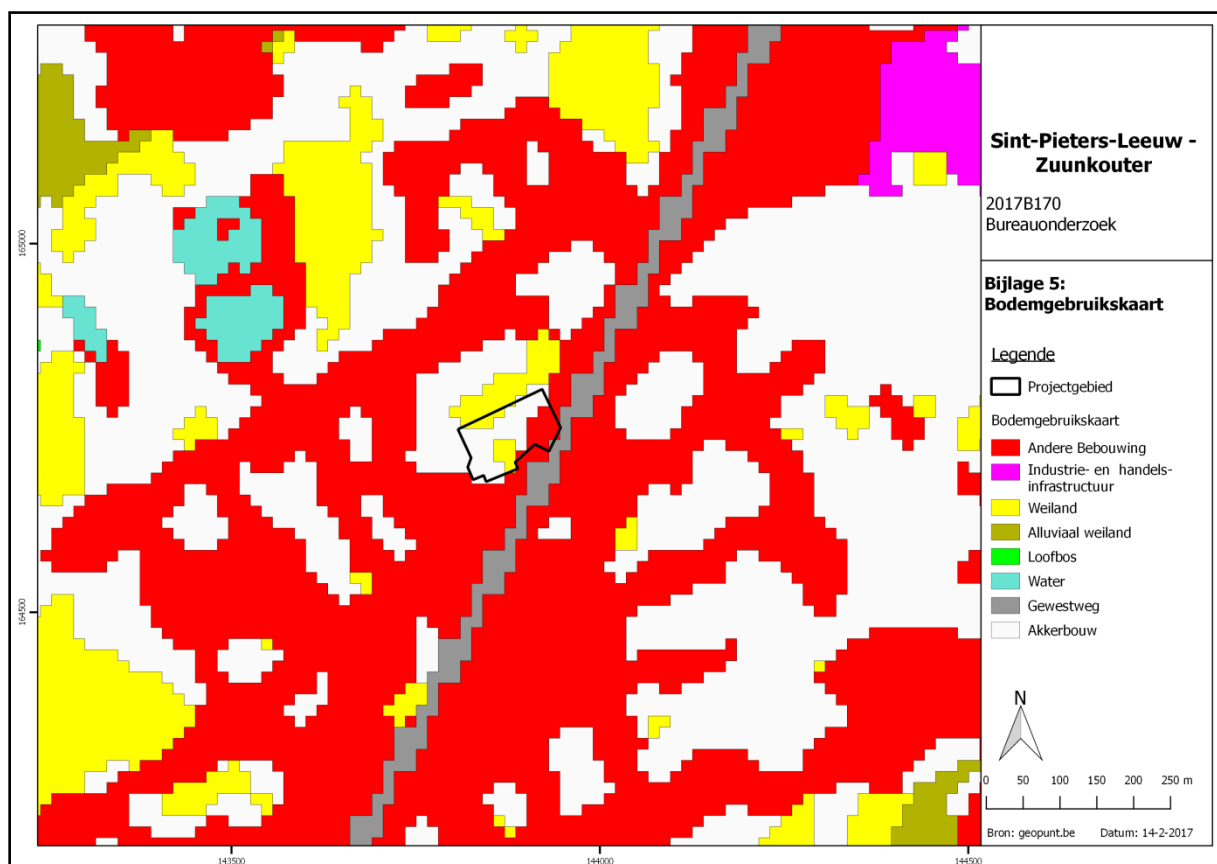
Sint-Pieters-Leeuw is gelegen in de provincie Vlaams-Brabant in de regio van de Zennevallei en het Pajottenland, en bestaat uit de deelgemeentes Oudenaken, Ruisbroek, Sint-Laureins-Berchem en Vlezenbeek. De gemeente wordt begrensd door de gemeentes Dilbeek, Anderlecht, Drogenbos, Lennik, Beersel, Halle en Pepingen.

Het plangebied, gelegen aan de Zuunkouter en de Bergensesteenweg, bevindt zich op enkele kilometer ten noordoosten van het centrum van Sint-Pieters-Leeuw in de deelgemeente Ruisbroek. Het terrein wordt langs de westelijke zijde begrensd door de Zuunkouter en langs de oostelijke tot zuidoostelijke zijde door de Bergensesteenweg. Ten noorden ligt de Jan Vanderstraetenstraat en ten zuiden de Georges Wittouckstraat. Kadastraal gezien zijn de percelen terug te vinden onder Sint-Pieters-Leeuw, afdeling 2, sectie E, perceel nr. 258A3 (deel), 258P, 258W2, 259M2, 259R2 (deel), 259S2 (deel) en 266L9 (deel).

Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Op de bodemgebruiksk kaart van 2001 staat het gebied onderverdeeld in drie types. Het eerste type wordt aangegeven door middel van de rode inkleuring en betreft 'Andere bebouwing'. Dit type geeft gebieden aan die voor het grootste deel worden bedekt door structuren zoals gebouwen, wegen en artificiële oppervlakten met groene delen en open bodem, tussen 30 en 80% is verhard. Zoals in de huidige situatie omschreven bevindt zich binnen het terrein nog enkele gebouwen, een grote vijver en verhardingen. De witte kleur, vooral centraal op het plangebied, wordt aangegeven als 'Akkerbouw', een bodem die gebruikt wordt in één of ander rotatiesysteem waarbij jaarlijks gewassen worden geoogst, inclusief braakland. Als laatste wordt de noordwestelijke rand en een deeltje centraal in het zuiden in het geel ingekleurd. Dit type betreft de weilanden of bodems die bedekt zijn met gras en die niet gelegen zijn in het overstromingsgebied van een rivier. Niet alle types en de exacte positie komen overheen met de huidige toestand. Zo is er geen sprake van akkerbouw, maar wel over een groter deel weiland en is het noordoostelijke deel bebouwd.

Figuur 6 Zicht op de bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

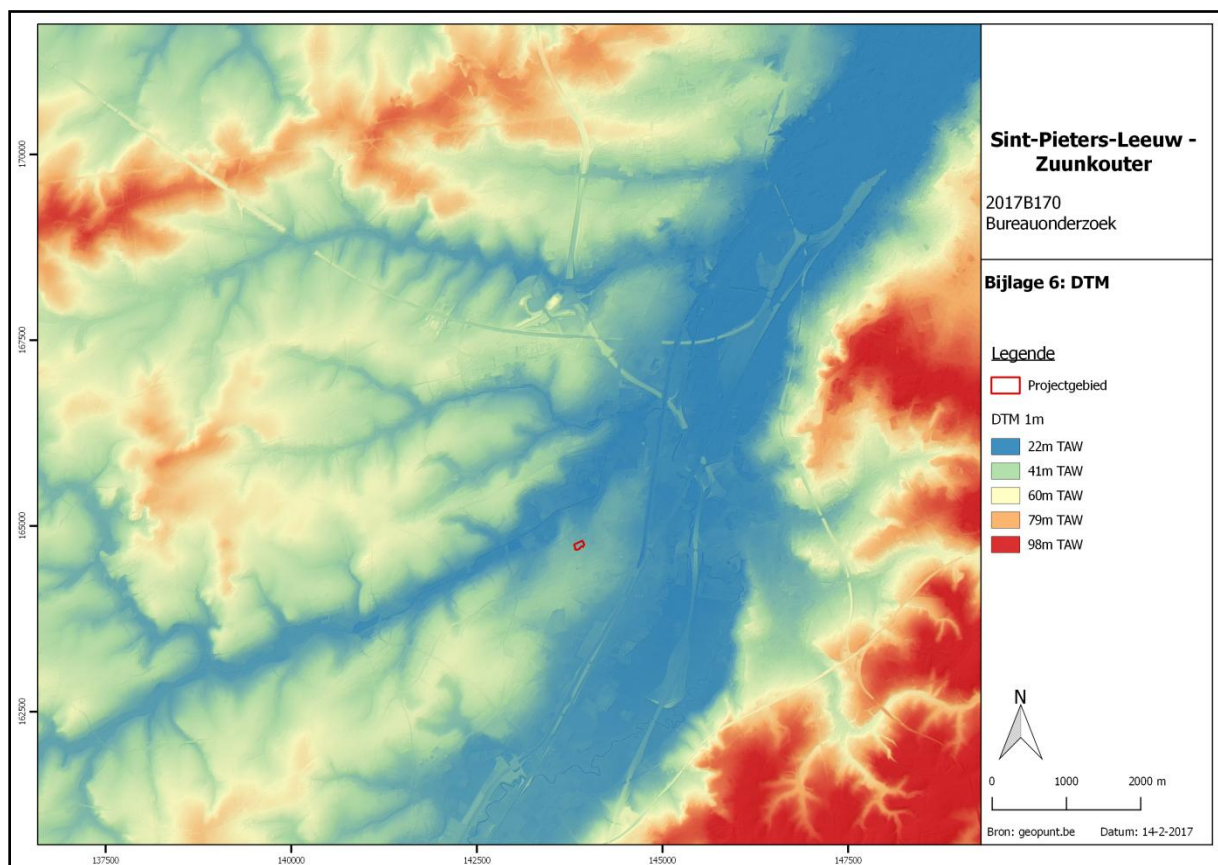
2.3.2. Landschappelijke situering

Sint-Pieters-Leeuw behoort tot de leemstreek. Het reliëf in de regio is vrij onregelmatig te noemen met hoogtes die matig tot sterk kunnen verschillen. De gemeente ligt op een uitloper richting de Zennevallei, die duidelijk de grens vormt tussen het lager gelegen westen (+45 tot +30m TAW), waar Sint-Pieters-Leeuw deel van uitmaakt, en de hoger gelegen heuvelruggen tot +120m TAW in het

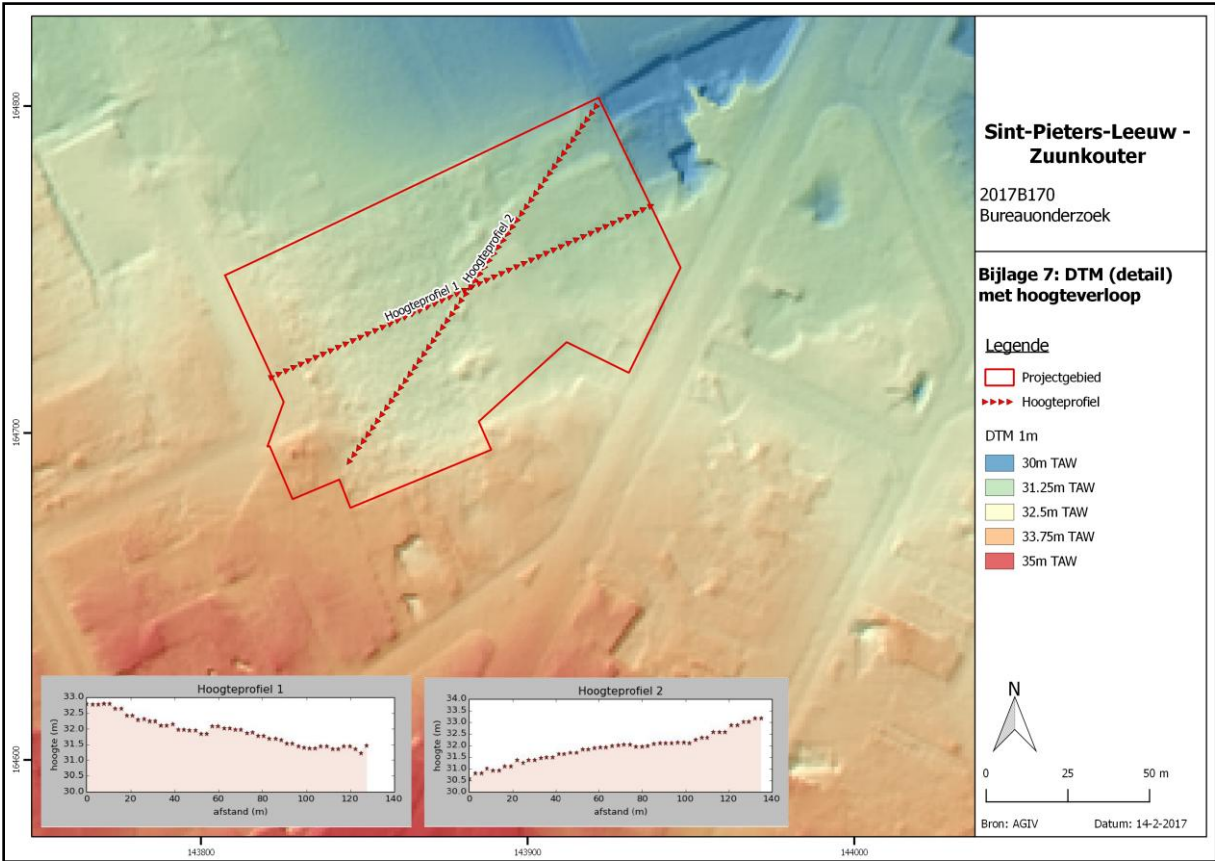
oosten in de regio van Beersel en Hoeilaart. Verder naar het westen op bevinden zich wel enkele hogere heuveltoppen waartoe de Vlaamse Ardennen behoren. Vooral de rivieren de Zenne en de Zuunbeek spelen in het landschap een belangrijke rol. Het projectgebied ligt net tussen beide waterlopen in die even verderop aan de noordoostelijke grens van de gemeente Sint-Pieters-Leeuw samenvloeien.

Op het Digitaal Hoogtemodel is duidelijk op te merken dat het terrein daalt in noordoostelijke richting, in de richting van de samenvloeiing van de Zuunbeek en de Zenne. Doorheen het plangebied werden twee hoogteprofielen geplaatst waarbij een niveauverschil op te merken is tussen +33,6m TAW in het zuidwesten en +31,4m TAW in het noordoosten. Een licht niveauverschil is op eveneens op te merken tussen het lagere noorden +31,5m TAW en het zuiden +32,5m TAW.

Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het plangebied niet ingekleurd en is er aldus geen informatie beschikbaar. In de omgeving van het terrein zijn wel een aantal percelen ingekleurd die sterk verschillend zijn afhankelijk van onder andere de ligging en de topografie. De variatie ligt tussen hoog erosiegevoelig tot zeer laag en verwaarloosbaar. Vooral de percelen langsheen de Zennevallei zijn eerder laag erosiegevoelig.

Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

Figuur 8 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV).

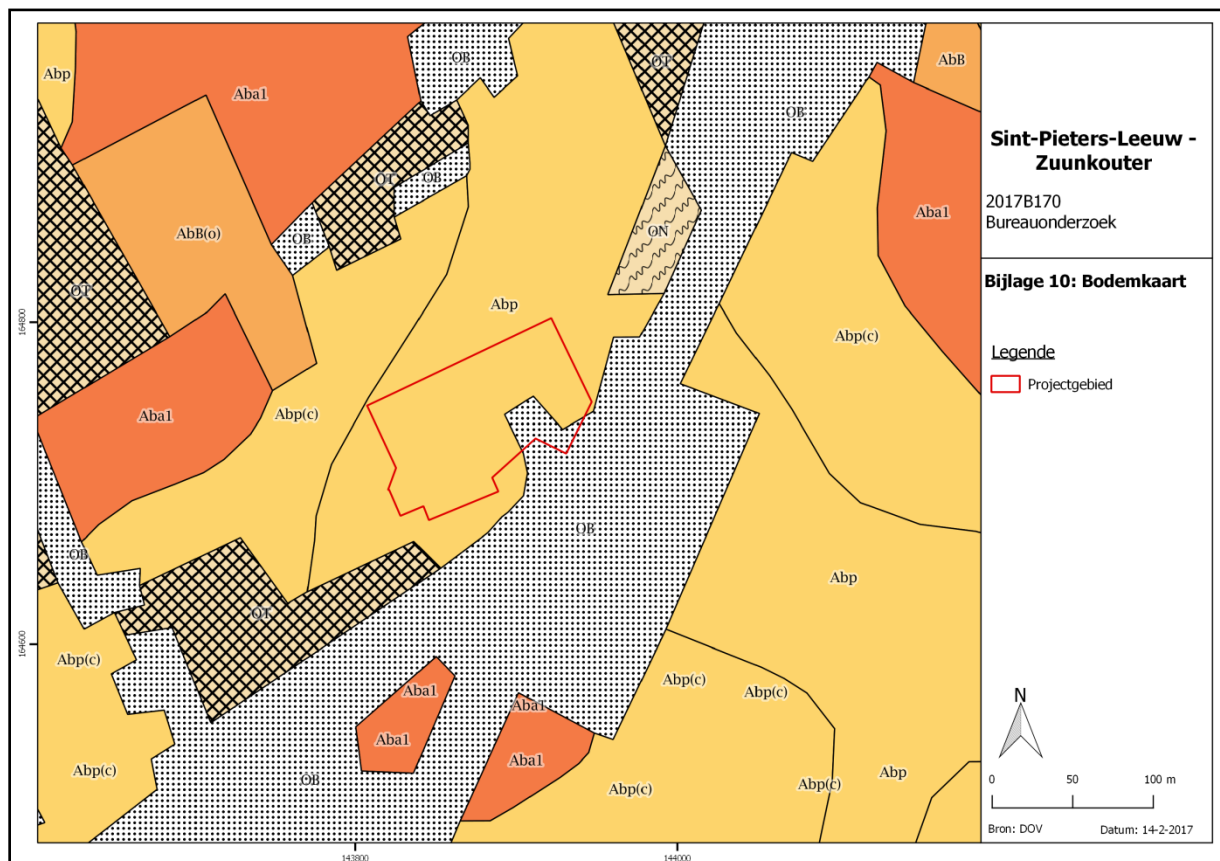
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

Bijna het volledige plangebied staat op de bodemkaart gekarteerd als een Abp bodem. Dit bodemtype kenmerkt zich door een droge leembodem zonder profielontwikkeling. Een dergelijke bodem komt voor in colluviale droge leemdepressies. De gronden bestaan uit leemmateriaal geërodeerd van de hoger liggende plateaugronden. Het grootste deel van het gebied, in de uitloper van het plateau in de richting van de samenvloeiing van de Zuunbeek en Zenne, staat gekarteerd als een dergelijke colluviale droge bodem.

Een klein deel van het projectgebied, ter hoogte van de bestaande gebouwen, staat aangegeven als OB of bebouwde zone. Op deze locatie zijn geen bodemkundige gegevens gekend.

Enkele bodems in de omgeving van het terrein staan als droge leembodems met een textuur B-horizont aangeduid (type Aba).

Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

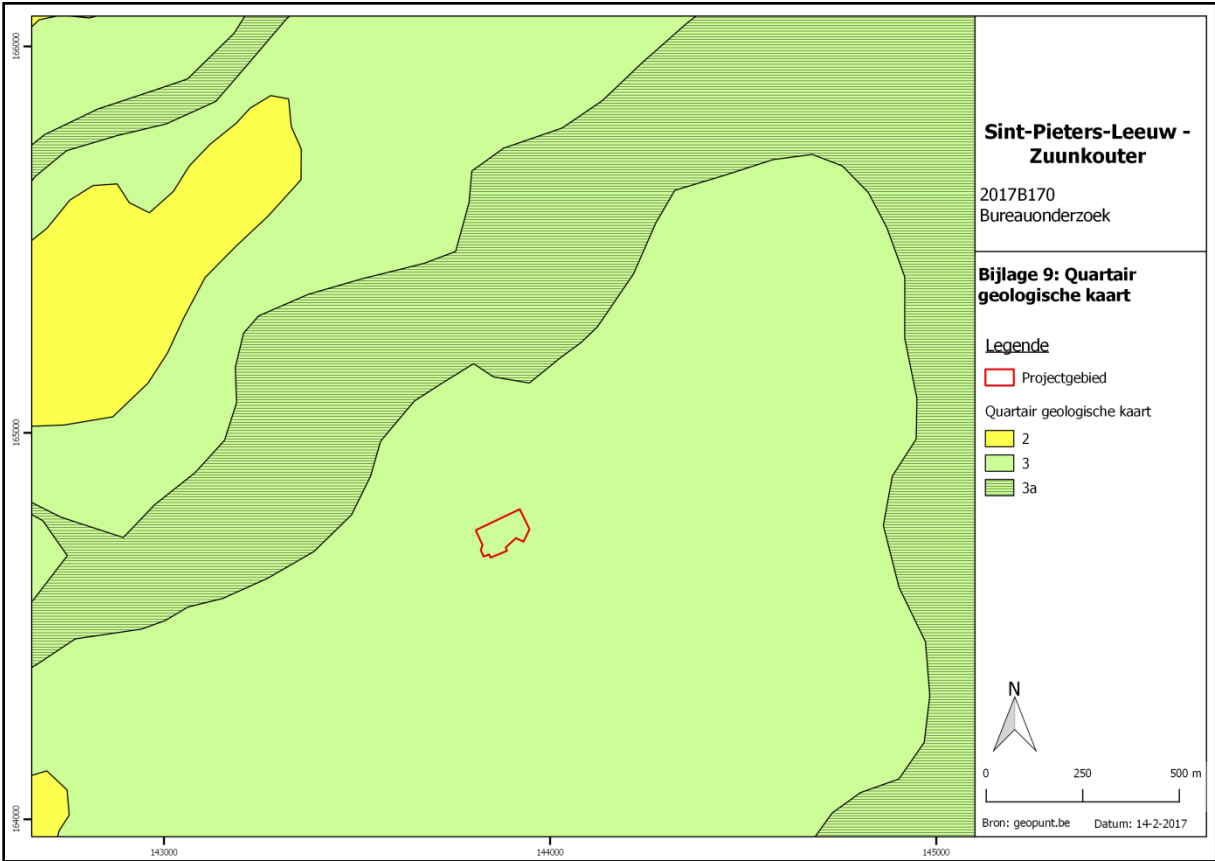
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit afzettingen die toebehoren aan het Lid van Saint Maur. Deze formatie kenmerkt zich door een grijze silthoudende klei. Iets ten westen komt de Formatie van Hannut voor. Dit type kenmerkt zich door een grijsgroen fijn zand, soms met dunnen kleihoudende intercallaties, met plaatselijk zandsteen, naar onder toe klei tot zandhoudende klei.

De Quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit het type 3 omschreven als volgt: niet holocene en/of tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie. Het betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen (code **ELPw**), mogelijk kunnen ook hellingsafzettingen van het Quartair (**HQ**) aanwezig zijn. Daarnaast komen fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan voor (**FLPw**).

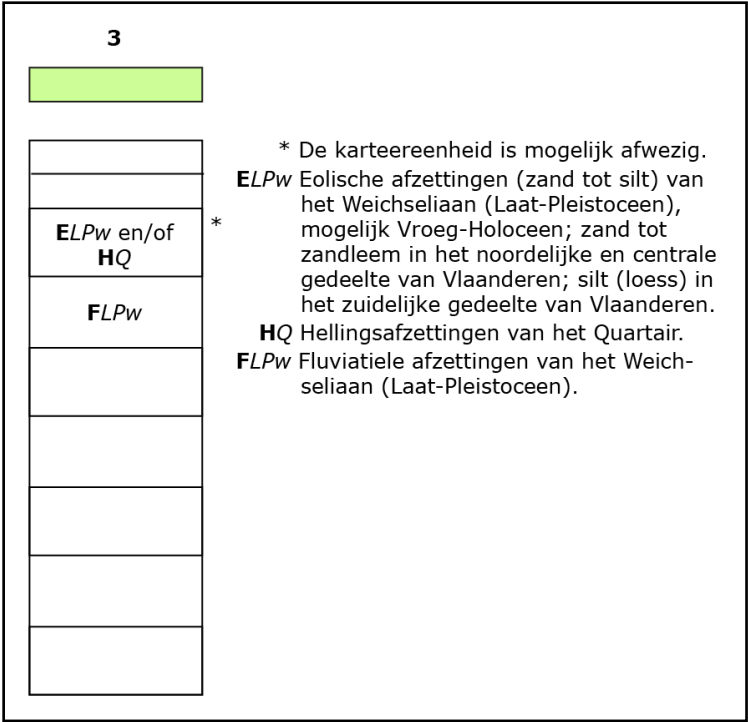
De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering⁶

Sint-Pieters-Leeuw kent zijn eerste schriftelijke verwijzing in de 9de eeuw. Het oudste document betreft een schenkingsakte van een Brabantse edelvrouw 'Dame Angela' (785-819) waarin verwezen wordt naar een '*domein of een vrij goed van 7 mijl lang en 1 mijl breed met een moederkerk en negen dochterkerken*' dat geschonken werd aan de Sint-Pieterskapittel van Köln-Deutz⁷. Vanaf 1236 zal Sint-Pieters-Leeuw tot het Land van Gaasbeek behoren. In de 18de eeuw zal door huwelijk of door erfenis zowel het waterkasteel Coloma als de heerlijke rechten en allerlei voorzieningen in het bezit komen van belangrijke edelen en hovelingen zoals Jan Karel Roose, lid van de Grote Zaad van Mechelen en Vital-Alex de Coloma, de kamerheer van Keizerin Maria-Theresia. Sinds de Karolingische tijd lag de regio in het Brabantgouw, later - tot aan het einde van het Ancien Régime - bij het kwartier van Brussel van het hertogdom Brabant. Kerkelijk ressorteerde het tot het midden van de 16de eeuw onder het bisdom Kamerijk. De streek groeide uit tot een belangrijke woon- en werkgemeenschap. In 1690 zal de heerlijkheid zelfs verheven worden tot baronie⁸.

De dorpskern van Sint-Pieters-Leeuw bevindt zich rond de Sint-Pieterskerk⁹. De kerk is opgetrokken in zandsteen en kende zijn oorsprong als een éénbeukige romaanse kerk. Door talloze verbouwingen en het verruimen van de kerk is ze ontwikkeld tot de hedendaagse gotische kerk. De hedendaagse kerk bestaat uit een ingebouwde westertoren, een driebeukig schip, een gotisch koor met een driezijdige sluiting en een zuidersacristie. De kerk heeft nog origineel 18de-eeuws meubilair waaronder enkele schilderijen afkomstig van het Rood Klooster in Oudergem en een communiebank in rococostijl.

Het plangebied bevindt zich bij vlakbij de deelgemeente Ruisbroek. Ruisbroek wordt voor het eerst vermeld in 1179 als 'Ruschebruc', wat een moerassig gebied met riet en biezten betekent, niet geheel onlogisch aangezien Ruisbroek zich in de vallei van de Zenne bevindt. Gezien de gunstige topografische ligging aan een Zenneovergang zal er snel een bewoningskern uitgroeien met het Hof van Ruysbroeck als belangrijkste plaats. Na ontginning van het omliggende gebied worden meerdere hoven ingepland.

Op de Ferrariskaart wordt geen bebouwing aangegeven. Wel bestaat reeds de Bergensesteenweg waarlangs wat verspreide bebouwing voorkomt. Het gebied is op de kaart nog aangegeven als landbouwgronden met percelen die begrensd worden door bomenrijtjes. Ten noorden bevindt zich een omgracht terrein met moestuinen en gebouwen dat omschreven staat als 'Couvient de Petits Beggards', een priorij van de Begarden. De omgrachting wordt gevoed door de Zuunbeek. Tussen de priorij en het plangebied wordt daarnaast nog een vierkante omgrachte structuur aangeduid als het kasteel van Wilder. Dit kasteel is opgetrokken uit twee tegenoverliggende gebouwen, voorzien van een onderbreking in de gracht in de zuidoostelijke zijde met een toegangsweg geflankeerd door bomen. Daarnaast worden nog enkele sites met walgracht of grotere hoeves in de ruimere omgeving

⁶ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Sint-Pieters-Leeuw. In Inventaris Onroerend Erfgoed. Opgehaald van <https://inventaris.onroerenderfgoed.be> op 13/02/2017*

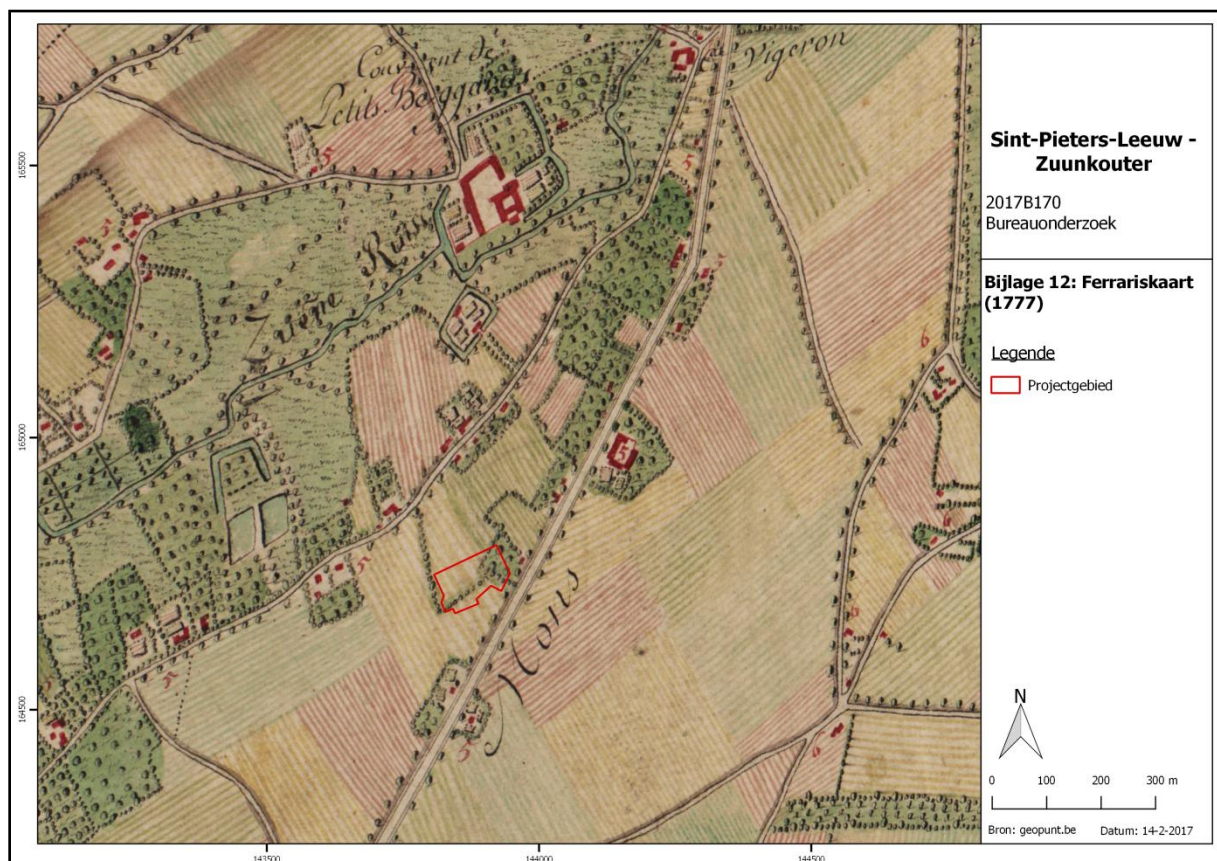
⁷ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Pieters-Leeuw>

⁸ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Pieters-Leeuw>

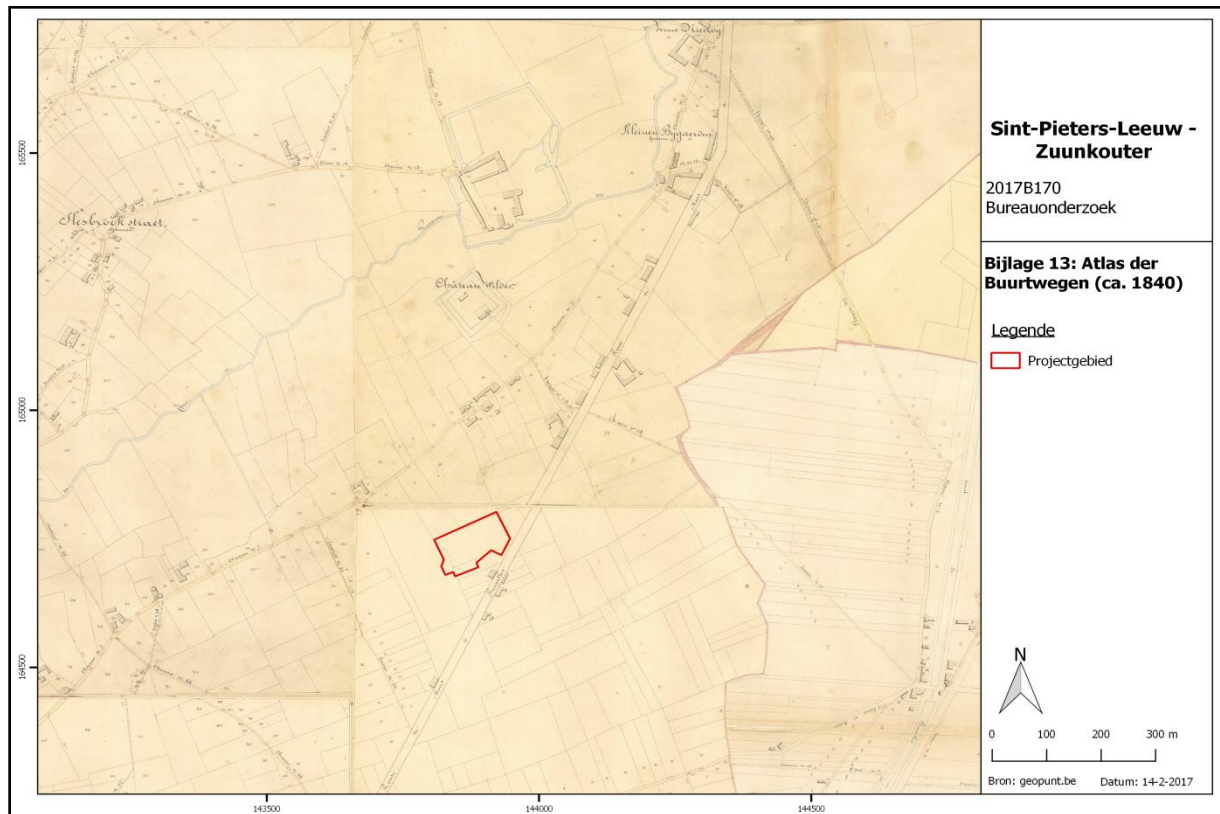
⁹ <http://www.toerismevlaamsbrabant.be/bezoeken/bezienswaardigheden/sint-pieterskerk/index.jsp>

aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen blijft de situatie binnen het plangebied ongewijzigd. De Bergensesteenweg wordt benoemd als 'Route de Mons'. Ook het kasteel van Wilder en de 'Kleinen Bijgaerden' zijn onveranderd. De Vandermaelenkaart en de Poppkaart vertonen een gelijkaardig situatie. Op de Vandermaelenkaart wordt meer informatie aangegeven in verband met de priorij van de Begarden met enkele onderdelen waaronder de distillerie. Op de topografische kaart van 1891 wordt mogelijk één gebouw aangegeven dat lijkt overeen te komen met de locatie waar het huidige grote gebouw zich bevindt. Verder zijn geen structuren aanwezig binnen het projectgebied.

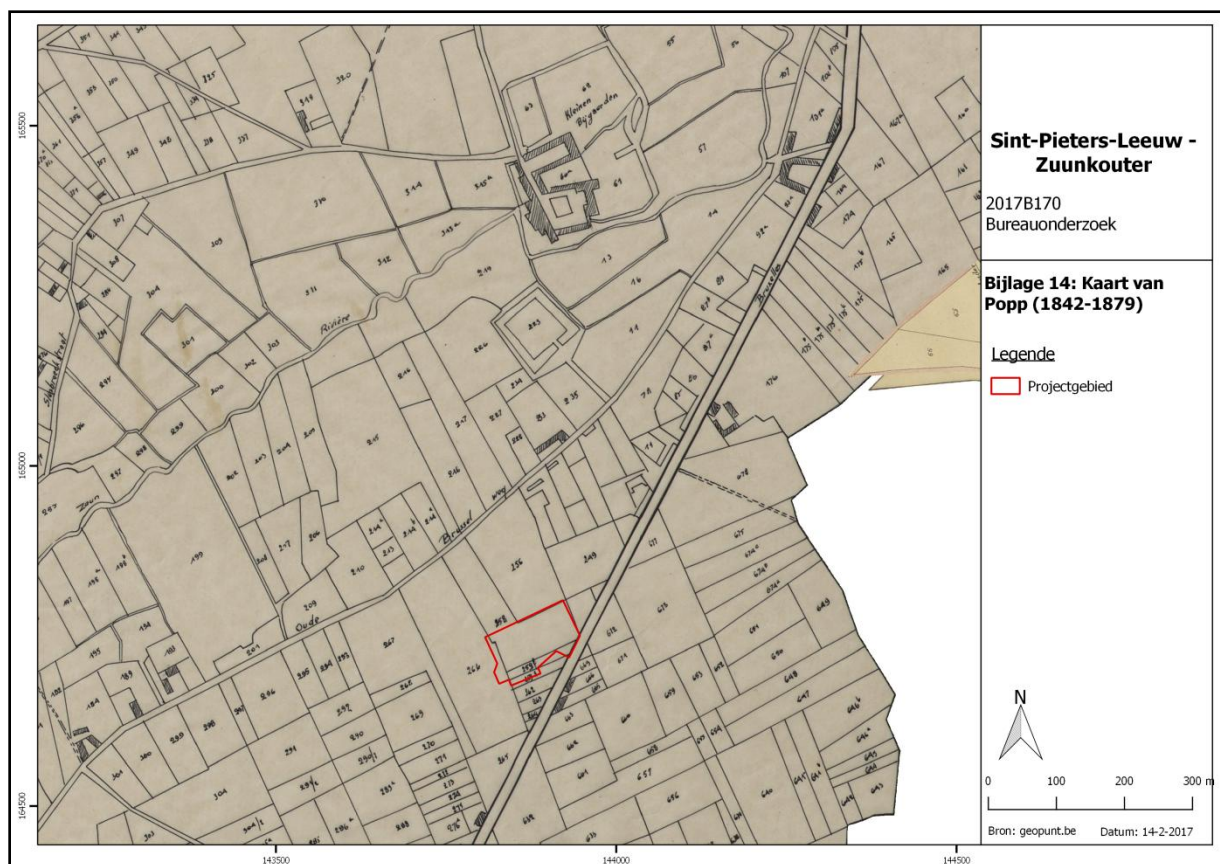
De vroegste luchtfoto betreft een orthofoto uit 1971. De kwaliteit en resolutie is vrij laag, maar toch kan hierop reeds het centrale grote gebouw herkend worden met een gedeeltelijke parking of verharding. Het westelijke deel lijkt deels bebost te zijn. De rest van het gebied is nog braakliggend of in gebruik als akkerland. Op een latere luchtfoto van 1979-1990 is het centrale grote gebouw te zien met ten oosten ervan de parking. Ook in het noordoosten is het tweede gebouwtje te zien. Het westelijke deel is in gebruik als een weiland met verspreide bomen. Op een luchtfoto van 2000-2003 is de situatie grotendeels gelijkend, enkel werden een groot deel van de bomen reeds gekapt, waardoor het terrein een open weiland wordt. Op de luchtfoto van 2015 is ten westen van het plangebied de verkaveling Zuunkouter voor een deel aangelegd.

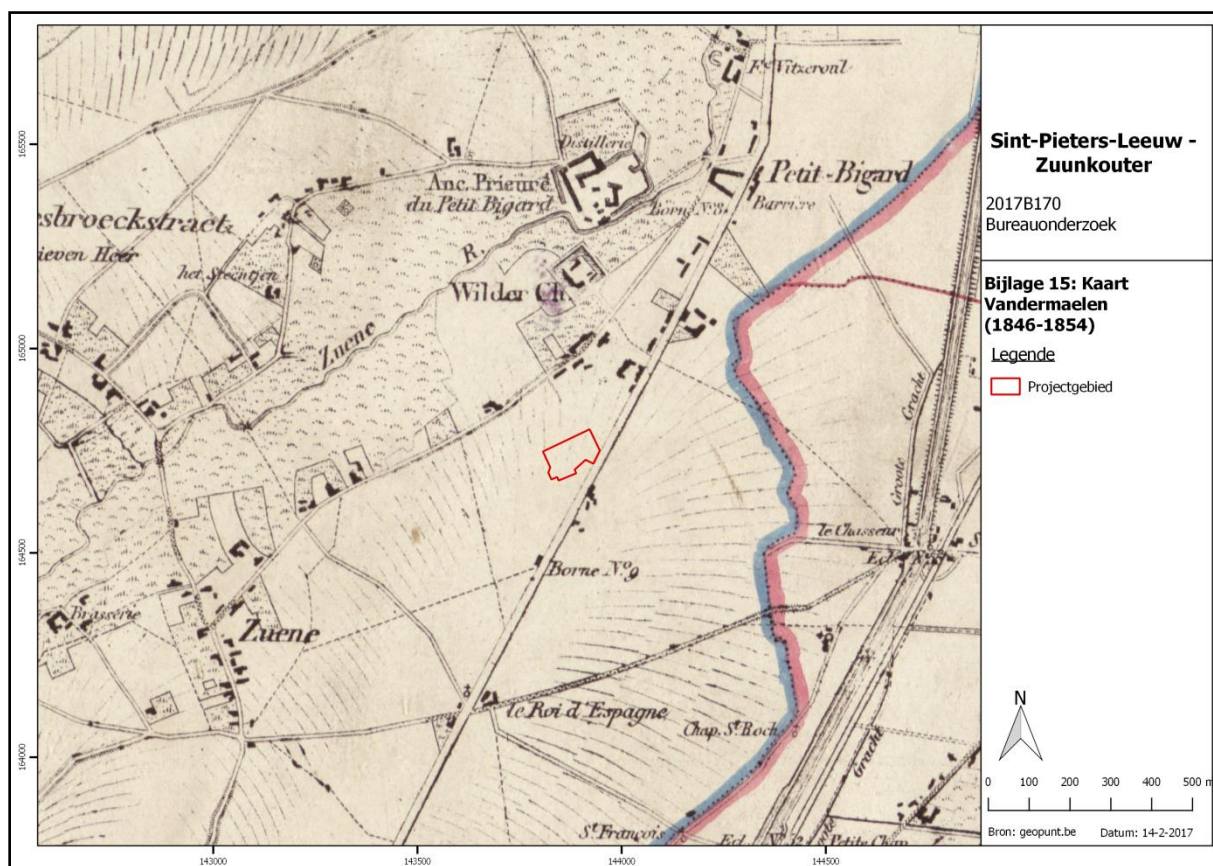
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).

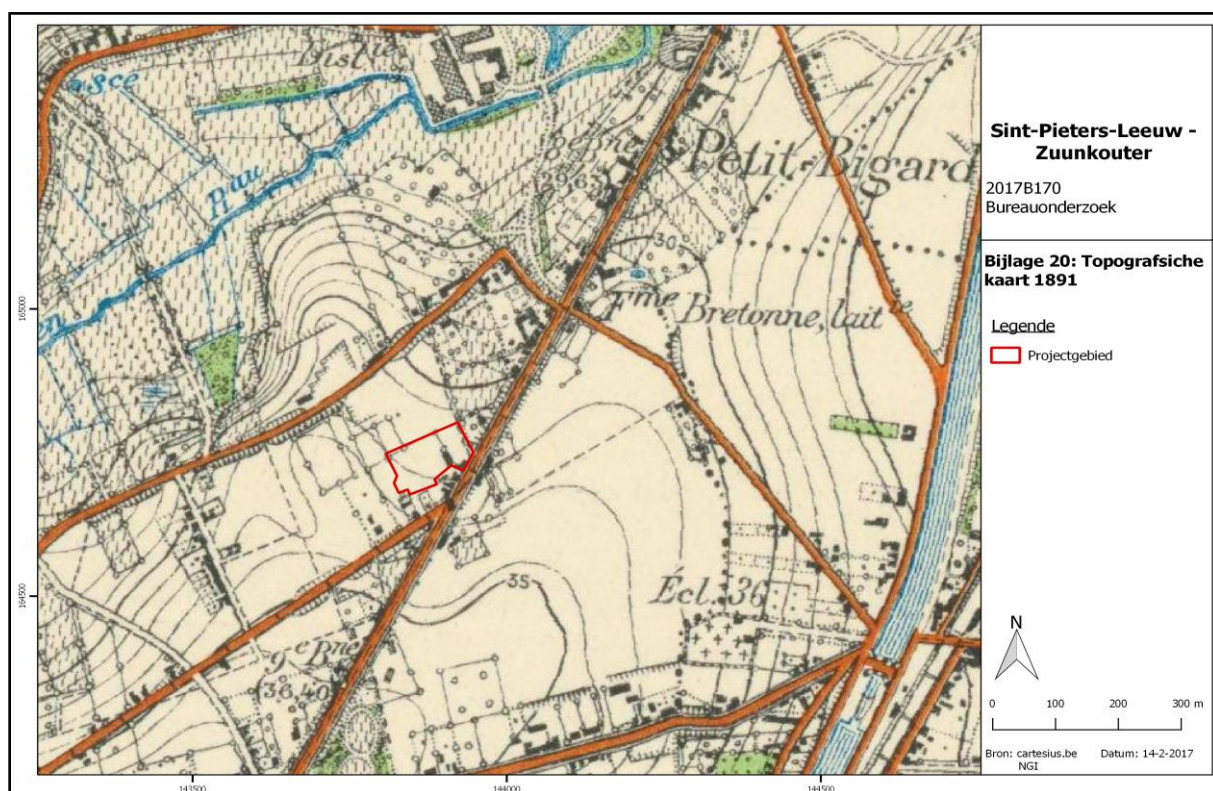
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

Figuur 16 Uitsnede uit de Kaart van Popp (bron: geopunt.be).

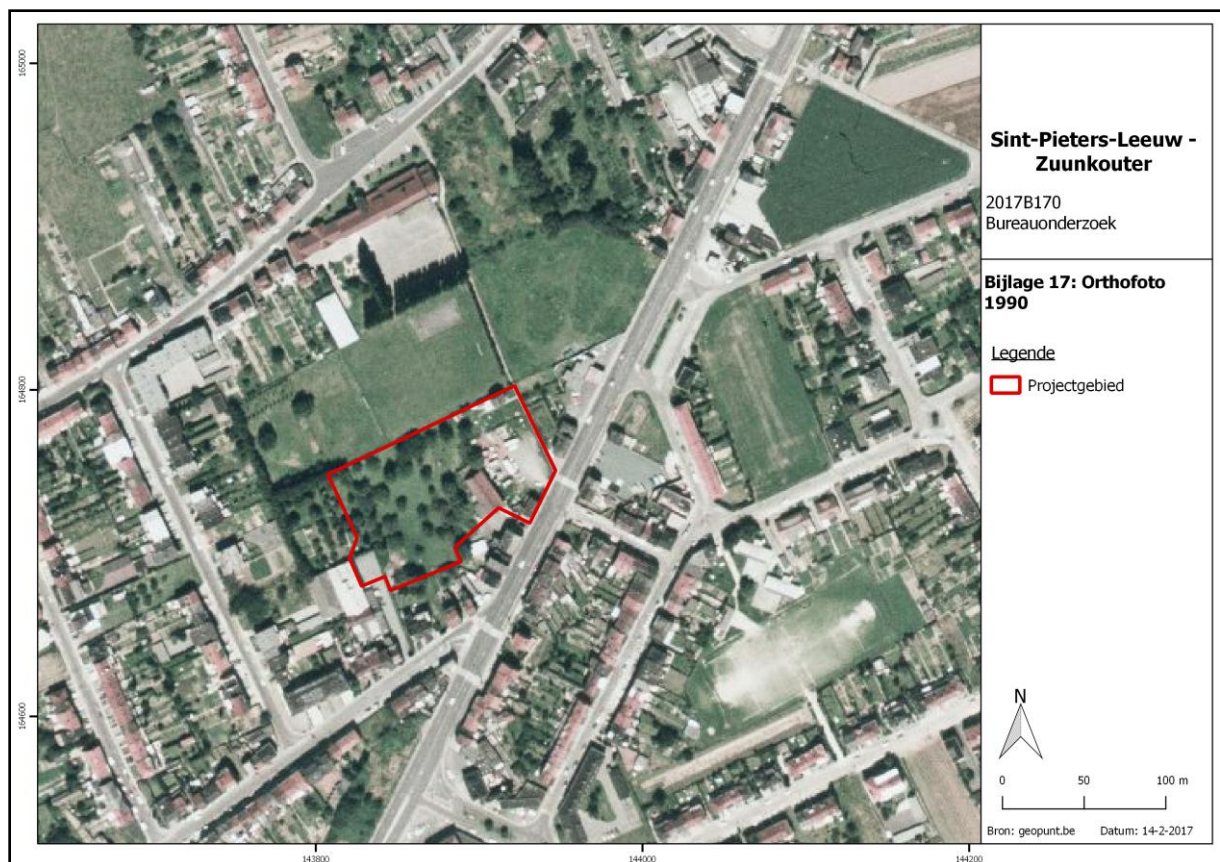
Figuur 17 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

Figuur 18 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 19 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 20 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).

Figuur 21 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2015 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het projectgebied een beperkt aantal sites aangegeven, die hiernavolgend besproken worden. Het gaat voornamelijk om bestaande gekende structuren waaronder een priorij en sites met walgracht of kastelen en een tweetal archeologische onderzoeken.

Zoals reeds vermeld bij het historisch kader bevinden zich twee sites ten noorden van het plangebied. De eerste betreft het kasteel Wilder (CAI ID 6124)¹⁰. Het kasteel wordt reeds vermeld in 1546. Heden ten dage is nog enkel het woonhuis als een ruïne overgebleven. De overige delen zijn gesloopt. De tweede site betreft de priorij van de Kleine Bijgaarden (CAI ID 6123)¹¹. De priorij is in oorsprong een Cisterciënzerinnen priorij en kent zijn eerste melding in 1251. Sinds de Franse Revolutie werd het merendeel van de gebouwen gesloopt of heringericht. Het huidige complex bestaat uit een neoclassicistisch kasteel. Een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd door Archebo in 2013 leverde een aantal muurresten op die dateren uit de 14de eeuw¹². De muren behoorden wellicht toe aan enkele bijgebouwen van de priorij. Vondstmateriaal werd eerder beperkt aangetroffen tijdens het onderzoek. Tijdens de prospectie werden ook nog muren en vloertjes aangetroffen van de 19de- en 20ste-eeuwse fase.

Ten westen van het plangebied werd in 2016 een vooronderzoek uitgevoerd door Studiebureau Archeologie¹³. Bij het onderzoek werden geen noemenswaardige sporen aangetroffen, bijgevolg werd geen verder archeologisch onderzoek geadviseerd. Het gebied staat op de Centrale Archeologische Inventaris ingekleurd als Zone Geen Archeologie.

Het merendeel van de sites zijn echter bestaande of reeds verdwenen structuren die hun oorsprong kennen in de middeleeuwen of late middeleeuwen waaronder de Onze-Lieve-Vrouwe Kerk (CAI ID 3278), het kasteel De Helle (CAI ID 3276), het Hemelrijk (CAI ID 3279), het Vagevuur (CAI ID 6320), het Terweschoor (CAI ID 6318), het Hof te Polsbroek (CAI ID 6189) en het Hof te Zellick of het Kasteel van Rattendaal (CAI ID 6312). Vooral het kasteel De Helle en het Hof te Zellick zijn interessant aangezien deze hun oorsprong kennen in de volle middeleeuwen. In beide gevallen kan duidelijk ook een opper- en neerhofstructuur herkend worden. In het Hof te Polsbroek werden grote hoeveelheden aardewerk teruggevonden voornamelijk van steengoed met zoutglazuur en Westerwald. Volgens de ligging op het kruispunt van oude wegen en het beeld van de wallen zou het volgens Verbesselt een feodale motte betreffen, die helaas grotendeels verdwenen is door de aanleg van het kanaal Brussel-Charleroi en de bijbehorende vaartweg¹⁴.

Ten oosten van de dorpskern van Ruisbroek wordt nog melding gemaakt van een losse vondst van een Romeinse tegula (CAI ID 3281).

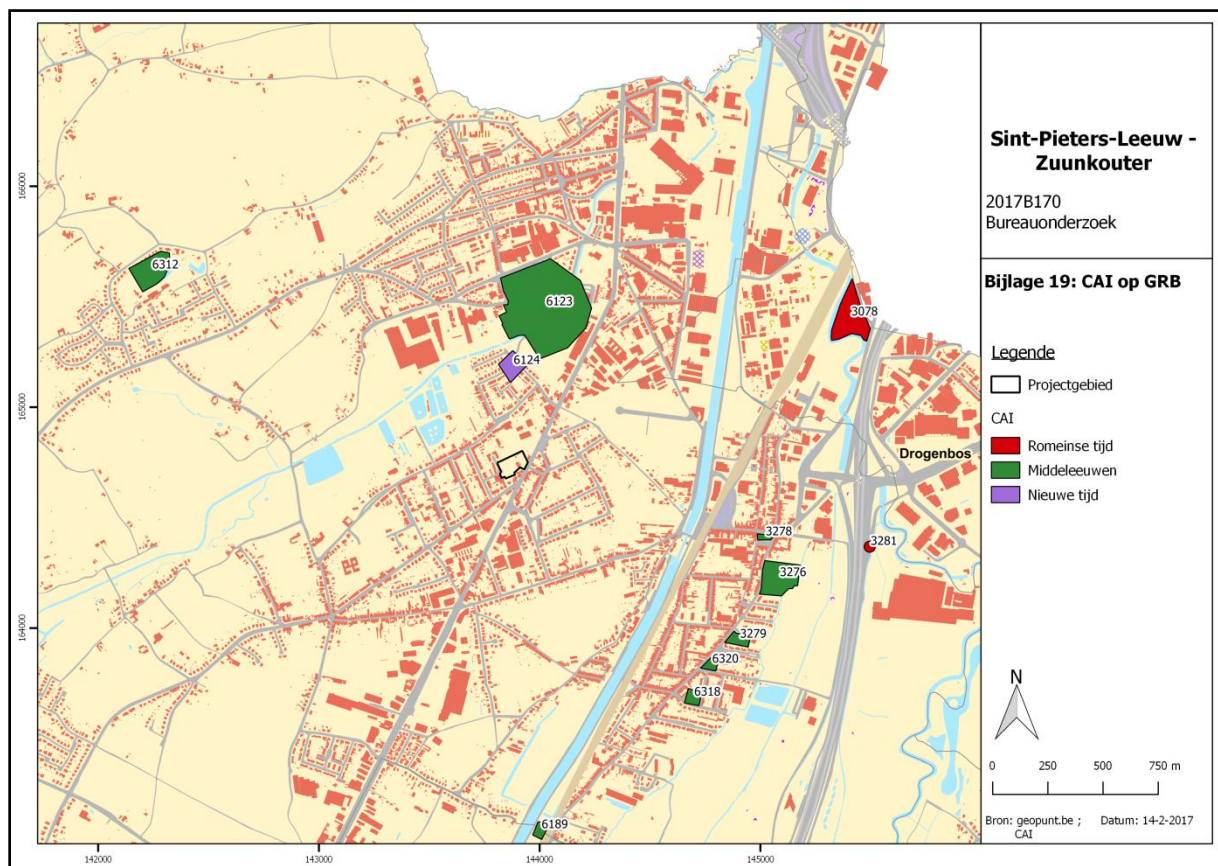
¹⁰ De Maegd en Aerschot 1975

¹¹ Verbesselt 1988

¹² Devroe et al. 2013

¹³ Van Der Waa et al. 2016

¹⁴ Verbesselt 1988

Figuur 22 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van de bureaustudie kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Op basis van de 18de- en 19de-eeuwse cartografische bronnen kan gesteld worden dat geen bewoning aanwezig was binnen de grenzen van het projectgebied. Enkel de topografische kaart van 1891 toont een mogelijk gebouw. Pas op de luchtfoto's uit de 2de helft van de 20ste eeuw wordt voor de eerste maal duidelijk bewoning aangegeven.
- Voor de periode voor de 18de eeuw zijn geen bronnen beschikbaar waardoor de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet kan gestaafd worden.
- Voor het grootste westelijke deel (ca. 6500m²) is geen visueel zichtbare verstoring gebeurt. Het gebied wordt aangegeven op de kaarten en luchtfoto's als bebost gebied en weiland. In het oostelijke deel (ca. 3000m²) bevindt zich een groot gebouw met een bijbehorende parking. Het groot gebouw zal enige impact gehad hebben op het bodemarchief. De impact van de parking daarentegen zal eerder gering en oppervlakkig zijn.
- De archeologische sites in de omgeving betreffen hoofdzakelijk bovengrondse of reeds verdwenen structuren waaronder een priorij en een kasteel ten noorden van het terrein. Daarnaast bevinden zich nog diverse sites met walgracht of hoven langs de zuid tot zuidoostelijke zijde. Twee archeologische vooronderzoeken werden reeds uitgevoerd in de omgeving. In 2013 werd een prospectie uitgevoerd op de priorij waarbij muren en vloeren werden teruggevonden. In 2016 werd een prospectie uitgevoerd ten zuidoosten van het terrein zonder enig resultaat. De archeologische potentiële waarde van het onderzoeksgebied is bijgevolg ongekend.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van het bureauonderzoek geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen voor eventuele verdere onderzoeksstappen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

Gezien de geplande werkzaamheden (zijnde in eerste instantie de afbraak van de bestaande gebouwen, het verwijderen van de bomen en het verwijderen van de oppervlakkige verhardingen van de parking, gevolgd door de indeling van het gebied in zeventien loten met woningen en

woonblokken langsheen een nieuw aan te leggen wegenis met nutsvoorzieningen en riolering) kan de impact in de bodem als aanzienlijk beschouwd worden. De werken zullen een nefaste invloed hebben op het potentiële archeologische bodemarchief. Bovendien kan uit het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd worden. Bijgevolg dient verder vooronderzoek te gebeuren in de vorm van proefsleuven.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De top laag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval zijn beide onderzoeksmethodes niet zinvol om uit te voeren en kunnen dus buiten beschouwing genomen worden.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.¹⁵

Gezien de oppervlakte van het terrein en de geplande werken is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk. Het onderzoek kan pas gebeuren na de sloop van de gebouwen die enkel tot op het huidige maaiveldniveau mogen afgebroken worden en na het oppervlakkig verwijderen van de parking. Indien er bomen moeten gerooid worden, dan moeten de boomstronken blijven zitten.

Het totale terrein is 9582m² groot waarvan 10% oftewel 958m² dient onderzocht te worden door middel van proefsleuven. Aanvullend hierbij moet nog voor 2,5% oftewel 240m² aan kijkvensters, dwars- of volgsleuven aangelegd te worden. In totaal wordt zo 12,5% oftewel 1198m² onderzocht. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. In de omgeving bevinden zich enkele sites met walgracht, hoven, kastelen en een priorij die hun oorsprong kennen in de volle en late middeleeuwen. Ook wordt melding gemaakt van één Romeinse tegula als losse vondst. De historische gegevens geven aan dat het plangebied vanaf de 18de eeuw in gebruik is als landbouwgrond. Pas in de 2de helft van de 20ste eeuw komt er bewoning voor in het oostelijke deel van het terrein. Het westelijke deel is ingenomen door een bos en weiland.

¹⁵ HANECA et al. 2016.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Bij het optrekken van het grote gebouw (ca. 380m²), de woning in de noordoostelijke hoek (ca. 200m²) en de woning in de zuidwestelijke hoek (ca. 250m²) zal enige bodemverstoring gebeurd zijn. De aanleg van de verharding zal geen diepgaande invloed op het bodemarchief hebben gehad. Het westelijke deel is volgens de kaarten en luchtfoto's steeds in gebruik geweest als een bos en weiland. Verder zijn geen visuele of vaststelbare verstoringen aanwezig binnen het gebied.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Volgens de bodemkaart is er sprake van een droge leembodem zonder profielontwikkeling. Er is bovendien sprake van colluviale afzettingen vanuit de hogere omliggende gebieden in het westen die oude sporen kunnen afgedekt en beschermd hebben.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken omslaan het afbreken van de bestaande gebouwen, het verwijderen van enkele bomen en de parking. Daarna zullen 17 loten ingepland worden met woningen en woonblokken, een centrale wegenis, nutsvoorzieningen en rioleringen. De werkzaamheden hebben bijgevolg een aanzienlijke en nefaste impact in de bodem zowel in ruimte als in diepte.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan niet vastgesteld worden op basis van het bureauonderzoek.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

In eerste instantie dienen de bestaande gebouwen gesloopt te worden tot op het huidige maaiveldniveau. De laatste bomen die nog aanwezig zijn, dienen nog gerooid te worden, met behoud van de boomstronken. De parking in het oostelijke deel dient oppervlakkig verwijderd te worden.

Na deze werkzaamheden dient een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden over het volledige plangebied. Dit onderzoek bestaat uit 9 parallelle sleuven volgens een NW-ZO oriëntatie. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen de verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te

beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen.

4. Samenvatting

Het plangebied, gelegen aan de Zuunkouter en de Bergensesteenweg, bevindt zich op enkele kilometer ten noordoosten van het centrum van Sint-Pieters-Leeuw. Het terrein wordt langs de zuidoostelijke zijde begrensd door de Bergensesteenweg en langs de westelijke zijde door de Zuunkouter. Ten noorden bevindt zich de Jan Vanderstraetenstraat en in het zuiden de Georges Wittouckstraat. Kadastraal gezien zijn de percelen terug te vinden onder Sint-Pieters-Leeuw, afdeling 2, sectie E, perceel nr. 258A3 (deel), 258P, 258W2, 259M2, 259R2 (deel), 259S2 (deel) en 266L9 (deel).

Bijna het volledige plangebied staat op de bodemkaart gekarteerd als een Abp bodem. Dit bodemtype kenmerkt zich door een droge leembodem zonder profielontwikkeling. Een dergelijke bodem komt voor in colluviale droge leemdepressies. De gronden bestaan uit leemmateriaal geërodeerd van de hoger liggende plateaugronden. Het grootste deel van het gebied, in de uitloper van het plateau in de richting van de samenvloeiing van de Zuunbeek en Zenne, staat gekarteerd als een dergelijke colluviale droge bodem. Een klein deel van het projectgebied, ter hoogte van de bestaande gebouwen, staat aangegeven als OB of bebouwde zone. Op deze locatie zijn geen bodemkundige gegevens gekend.

Voor het projectgebied zelf zijn geen archeologische gegevens gekend. In de omgeving bevinden zich enkele sites met walgracht, hoven, kastelen en een priorij met een oorsprong in de volle en late middeleeuwen. Er wordt één melding gemaakt van een toevalsvondst, meer bepaald een Romeinse tegula. Een prospectie aan de priorij leverde muren en vloeren op van de bijgebouwen. Een prospectie uitgevoerd ten oosten van het terrein leverde geen noemenswaardige sporen op. De historische gegevens geven aan dat het plangebied vanaf de 18de eeuw in gebruik is als landbouwgrond. Pas in de 2de helft van de 20ste eeuw komt er bewoning voor.

De geplande werken omvatten in eerste instantie enkele voorbereidende werken waaronder het slopen van de bestaande gebouwen, het rooien van de bomen en het verwijderen van de verhardingen van de parking. Aansluitend zal het terrein ingedeeld worden in 17 loten, waaronder twee blokken van vijf rijwoningen, één blok van vier rijwoningen en drie grote blokken. De rijwoningen hebben een grootte van 7,3 of 8m bij 13m met perceeloppervlaktes tussen 157 en 455m². De blokken zullen dienst doen als meergezinswoningen. In het westen sluit het plangebied aan op een reeds ontwikkelde verkaveling aan de Zuunkouter. Centraal in het plangebied wordt een nieuwe wegenis voorzien die in het westen aansluit op de Zuunkouter en in het oosten eindigt ter hoogte van blok C en D. Vanaf het eindpunt wordt een voetweg voorzien richting de Bergensesteenweg. Bijkomend worden de nodige nutsleidingen en rioleringen voorzien. Ter hoogte en parallel aan de Bergensesteenweg wordt een smalle bufferzone voorzien.

Op basis van deze gegevens dient een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem te gebeuren, in de vorm van proefsleuven over het volledige plangebied.

5. Bibliografie

- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Sint-Pieters-Leeuw>
- <http://www.toerismevlaamsbrabant.be/bezoeken/bezienswaardigheden/sint-pieterskerk/index.jsp>
- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be>
- DE MAEGD C. en VAN AERSCHOT S. 1975, *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Vlaams-Brabant, Halle-Vilvoorde*, Bouwen door de eeuwen heen, 2n.
- DEVROE A., CLAESEN J. & DEMOEN D. 2013, *Archeologische prospectie met ingreep in de bodem. Sint-Pieters-Leeuw, Klein Bijgaardenstraat, Kortenaken*: Archebo bvba, Archebo-rapport.
- HANECA K., DEBRUYNE S., VANHOUTTE S. EN ERVYNCK A. 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar de optimale strategie, in: *Onderzoeksrapporten Onroerend Erfgoed 48*.
- VAN DER WAA M., FOCKEHEY L. en SMEETS M. 2016, *Het archeologisch vooronderzoek aan de Populierenlaan te Sint-Pieters-Leeuw*, Archeo-rapport 254, Studiebureau Archeologie, Kessel-Lo.
- VERBESSELT J. 1988, *De Dekenij Halle III. De moederparochie Leeuw*, Het parochiewezen in Brabant tot het einde van de 13e eeuw, deel XXI.

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Uitsnede van het grondplan 'Bestaande toestand' (bron: initiatiefnemer).	7
Figuur 2 Uitsnede uit het ontwerpplan (bron: initiatiefnemer).	8
Figuur 3 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	9
Figuur 4 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 5 Zicht op het kadasterplan met aanduiding van de perceelsnummers (bron: geopunt.be). ...	10
Figuur 6 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	11
Figuur 7 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).	12
Figuur 8 Detailopname van het Digitaal Hoogtemodel met de twee hoogteprofielen (bron: AGIV). ...	13
Figuur 9 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	13
Figuur 10 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	14
Figuur 11 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	15
Figuur 12 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 13 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	16
Figuur 14 Uitsnede uit de Ferrariskaart (bron: geopunt.be).	18
Figuur 15 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	19
Figuur 16 Uitsnede uit de Kaart van Popp (bron: geopunt.be).	19
Figuur 17 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).	20
Figuur 18 Uitsnede uit de Topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).	20
Figuur 19 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).	21
Figuur 20 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1990 (bron: geopunt.be).	21
Figuur 21 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2015 (bron: geopunt.be).	22
Figuur 22 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	24

- Plannenlijst

Plannummer	Type	Onderwerp	Schaal	Digitaal	Datum
Bijlage 1	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 2	Topografische kaart - detail	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 3	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 4	Uitsnede ontworpen toestand	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 5	Bodemgebruikskaat	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 6	Digitaal Hoogtemodel	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 7	Digitaal Hoogtemodel detail	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 8	Tertiair geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 9	Quartaair geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 10	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 11	Potentiële bodemerosiekaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 12	Ferrariskaart	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 13	Atlas der Buurtwegen	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 14	Kaart van Popp	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 15	Kaart van Vandermaelen	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 16	Orthofoto 1971	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 17	Orthofoto 1990	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 18	Orthofoto 2015	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 19	CAI	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017
Bijlage 20	Topografische kaart 1891	Locatie onderzoeksgebied	Onbepaald	x	14/02/2017